

Nij Frisia

Tydskrift foar Fryske Striid en Skriftekennisse

JIERGONG LXV, nûmer 3/4

desimber 2016

ISSN 2352-8958

Gerben Abma
1932-2016

Gysbert Japix (1603-1666)

*Forschaet' aerd æf tjin-stridig sin,
Dat pearret quelck, dat fet nin Min.*

Freamde, bjuet're, wond're tingen!
Fen uwz *Nieske* nijlick sin,
Neackje' ick her; jæ rint wol ringen.
Troay' ick foar; jæ folg't mijn rin.
Buwts ick oon: her portte' iz sletten.
Weynje' ick reg; her doar luwckt op.
Nuysckje' ick njuet; jæ leapt uwt-litten.
Duwkje' ick djiep; jæ klieut ijnn' topp'.
Freje' ick fjoerigh; jæ 's beferzen.
Kielt mijn moed; jæ 's ijnne brân.
Taest ick ney her; jæ 's oon 't werzen.
Hannen thuws? jæ fet mijn hân.
Kâtje' ick drock; jæ 's sonder muwlle.
Swy ick stil; her happert giet.
Eernje' ick; jæ pettearret tuwlle.
Loayts ick soer; jæ laket swiet.
Gloerje' ick blier; jæ loacket grijme.
Bin ick witten; jæ 's az dol.
Malje ick; jæ 's beschieden. Tijmen
Het 's dit? Oors wol-se' az ick wol.

Eyne.

Út: Gysbert Japix *Friesche Rymlerye* (1668); besoarge fan J.H. Brouwer, J. Haantsjes en P. Sipma, *Gysbert Japix Wurken*, dl. I en II. Boalsert: A.J. Osinga, 1966 (2de pr.), s. 36 (dl. I).

De earste Fryske dichter, krekt 350 jier lyn stoarn en op sneon 21 maaie 2016 te Boalsert betocht, dêr't de man skoalmaster, foarlêzer en dichter wie. Mei moai wat folk.

It soe my in leaf ding wurdich wêze as de lêzer besocht om dit fers nei taal fan hjoed-de-dei oer te bringen.¹ Ferskilt de taal fan no bot fan dy fan doe, is it fers (noch) te begripen? Is it in moai gedicht en is it de dichter tinken of is it gekheid? It past min by dy twa, wûndere dingen: 'Kom ik neierby, hja rint wol hastich. Stean ik oan, har poarte is sletten, [...] Frij ik fjurrich, hja is beferzen, bekuollet myn moed, hja is yn 'e brân.' It is wol dúdlik, sa't de ein seit: 'Wat is dit? *Oars wol se as ik wol.*' Nochris, gekheid of tinken?

Learde lju binne it der net oer iens, wie it in grut dichter? Fan belang foar it Frysk grif, want Gysbert Japix wie de earste dy't yn it Frysk dichte, in paadwizer de iuwen troch. Folle kennis oer de persoan en syn libben is der net. Syn freon, Simon A. Gabbema, histoarjeskriuwer, hat him oantrune, mar by de útjefte fan it wurk in minne ynfloed hân. De ensyklopedy fan 1958 seit dat er mannich kontakten hie, mar hy 'schijnt toch een volstrekt eenzame figuur' west te hawwen, foaral om't er as iennichste yn it Frysk wurke. Yn 2015 hat Hein de Jong in psycho-analytyske skôging fan syn persoan en wurk jûn. Dat makket nijsgjirrich en smakket nei mear.

De haadsamler

¹ Sjoch ek: *Gysbert Japix. Een keuze uit zijn werk*. Toegelicht door Philippus Breuker (red.) en vertaald door Douwe A. Tamminga en Atze Bosch in het Nederlands en Klaas Bruinsma en Jan Popkema in het Fries. Bolsward/Leeuwarden, 2003, s. 108.

Snipers

Gerben Abma.

Sûnt jier en dei geane wy op of om 26 septimber hinne nei *It Klif* ta foar de Warnsbetinking. De lêste jierren sels mei fjouwer gasten út Amsterdam, Douwe, Jelle, Jan en Kees, dy't nei ôfrin troch myn frou op bakte fisk ûnthelle wurde. Simmerdeis sitte wy yn Starum en de wrâld is dêr moai, hielendal mei moai waar. De see by honk, faak fersierd mei alle soarten fan skippen, almeast de wite seilen skerp ôftekene tsjin it blau fan de loft en de mannichte oan tinten griis fan it wetter. De oare kant út lizze de doarpen mei de tuorkes yn it heldere griene lân, de pleatsen en it weidzjende fee deromhinne. Hjir rinne noch kij yn it lân.

Wat wol de betinking sizze? Yn it jier 1345 is de greve út Hollân mei syn maten nei Fryslân fearn, mar de operaasje is mislearre, de greve hat it libben litten. De slach waard de earste jierren betocht, mar dat is yn it neigean rekke. Yn de jierren 1940-'45 kaam it betinken wer op, no op *It Klif* by in spesjaal dêrhinne tûge grouwe stien. Dat wie yn 'e oarloch. Faaks rekke dat dêrtroch fertocht by guon fan 'e foarfjochters fan it Frysk, bygelyks beskate wittenskipslju en skriuwers/dichters. Dy hawwe har dêr teminsten nea sjen litten. Oaren kamen graach en trou. Troch de jierren hinne waard songen, muzyk spile troch it korps fan de streek, der waaiden flaggen, withoefolle, en fansels wie der sprekkerij, om it winnen fan kânsen en rjochten foar de taal foaral.

Nei de oarloch waard it stribjen foar it Frysk net mear koart holden en krigen de brûkers mear rjochten en kânsen foar harren eigen taal. Mei wetten, regels, hânfêsten en wat net al krigen wy safolle fan De Haach taskikt dat der hast neat te freegjen en easkjen oerbleau. Wy mochten alles, koene alles. Allinnich, wy moasten de rjochten sels ynfolje en tapasse, wy moasten it wurk sels wol dwaan.

No't der safolle berikt is, wurdt it foar de sprekkeij aloan slimmer. Oaren – De Haach – te fergjen op wat se litte en moatte, is makliker as de eigen minsken ta te sprekken en oan te trúnjen fan de rjochten en kânsen gebrûk te meitsjen, sels mear te dwaan. Dat sprekt hielwat dreger. Teminsten op *It Klif*.

Diskear wiene der sels trije sprekkers, Bahne Bahnsen út Nordfriislon, Arno Ulrichs, Aurich, Oostfreesland/Aastfrâislound en Immy Jonkman út Fryslân en belutsen by it projekt KH2018. Tema: 'Oparbeidzjen fan Friezen yn Europeesk perspektyf.' Toe mar. Men ferwachtet dan Fryslân 2018 en it makket nijsgjirrich wat se te sizzen hawwe oer de plannen foar de taal. Mei ek om't yn it *bidbook* ommers sa moai praat wie oer de 'mienskip' yn Ljouwert cum anexas Der soene grif plannen op priemmen set wurde en ideeën klear lizze om it

Frysk in fikse 'boost' te jaan. Der mocht no ris wat fan de sprekkerij ferwachte wurde. De sprekkers hiene it oer in fyts-estafette fan de trije Fryslannen en dy fan ús Fryslân. Immy Jonkman ûnthjitte de harkers dat, mocht it Klif no kleur krije fan de grize hollen, yn 2018 soe it der swart fan minsken wêze. Plannen foar de taal is mei gjin wurd oer praat.

Nei de sprekkerij waard der neipetearre yn *De Spylder* te Warns. Oer it ûntbrekken fan konkrete plannen foar it Frysk yn 'Fryslân 2018' krige men gjin byt. In gast út Amsterdam dy't it Frysk oanleard hie en ûndúdlik prate, iepene de diskusje; in oarenien lei út dat er al yn 1980 pleite foar it dúdlik praten fan de Fryske dialekten en in tredenien lei út dat men mei fielen foar it Frysk hiel wat foar de taal berikke kin, ek yn it bûtenlân. Doe ferklearre de foarsitter dat der genôch neipetearre wie en sleat er de gearkomste. Wy reizgen mei ús fiven nei Starum en stoarren op de seedyk nei it westen, dêr't de sinne ûndergie en ienris greve Willem IV weikaam. De fisk fan myn frou rekken wy mis, mar ien fan de Amsterdammers, dy fan de dialekten, stie derop dat er ús traktearje soe. Dat betearde wakker. Oer de see waard it ûnderwilens tsjuster, eins likefolle oer ús ferwachtings foar de taal yn Ljouwert/-Fryslân Kulturele Haadstêd 2018.

G. Abma

Boppesteande lêste Sniper fan Gerben Abma hat sa likernôch ek as kolum stien yn it (digitale) It Nijs, 7 okt. 2016.

LEEWARDER COURANT

08 december 2016, pag. 34

IN MEMORIAM

Skriuwer Gerben Abma ferstoarn

Skriuwer Gerben Abma is moandei stoarn yn syn wen-plak Amsterdam. Hy is 84 jier wurden.

Dr. Gerben Abma, dy't yn syn studintetiid al foar in oantal Fryske tydskriften skreau, hie syn debút as romanskriuwer yn 1962 mei *De útfanhuzer*. Yn it boek beskriuwt Abma it libben fan in jonge man op syk nei in plakje yn 'e maatskippij. Itselde tema – de minske oan de râne fan de moderne maatskippij – spile ek yn oare romans in rol. Yn de jierren sechstich en santich skreau er fjouwer romans, in 2005 kaam er as romansier noch ien kear fanwegen mei *De brek*.

Yn 1967 wie Abma ien fan de

oprjochters fan it twatalige tydskrift *A-wyt*, dat as doel hie de ôfstân tusken de Nederlânske en de Fryske literatuer te ferlytsjen. Letter moast er konstatearje dat soks net slagge wie. Hy hie net in hege pet op fan it nivo fan de eigentiidske Fryske literatuer. „De Fryske literatuer stelt my teleur, de ferhalen en de taal stelle my altyd wer teleur”, sei er yn 2005 yn in fraachpetear mei de *LC*.

Gerben Abma kaam ek yn polemyske stikken út foar dy miening. Nei oanlieding fan in oanfal op FLMD-konservator Freark Dam neamde kollegaskriuwer Jo Smit him oait „in moreel defect minske” en „in troch en troch siik en teheis-

tere brein”. Yn it proses dat Abma nei oanlieding dêrfan oanspande, waard Smit ta in boete fan 50 gûne feroardiele.

Abma wie jierrenlang skiednislearaar yn Snits en Ljouwert. As histoarikus skreau er ûnder oare boeken oer Ljouwerteradiel en Himmelumer Oldefurd. Yn 'e mande mei Klaas Jansma hie er de haad- en einredaksje fan de yn 1975 útkommen *Encyclopedie van het hedendaagse Friesland*.

Nei syn pensjonearring ferhuze Abma nei Amsterdam. Hy hie in twadde hûs yn Starum. In grut part fan it jier hâlden hy en syn frou Sjoukje ek doe noch ta yn Fryslân. SIETSE DE VRIES

Op de jiergearkomste fan 2 desimber 2016, dêr't wy fiere koene dat it jubileumnûmer úteinliks dochs noch reekommen wie, wie Gerben der net mear by.

Wy hearden fan de slimme oerhaal dy't Gerben troffen hie. Trije dagen letter is er ferstoarn.

Krekt no't it mei de JFM yn in opgeande line sit en wy noch nea sa'n skitterjend nûmer fan *Nij Frisia* hân hawwe, in jubileumnûmer as glimmer, dan twingt by it ferstjerren fan Gerben in ferliking mei Mozes, dy't syn folk troch de woastyn laat hat, mar sels it hillige lân net yn kin, him by my op.

Dêrom jout dit nûmer spesjaal omtinken oan Gerben Abma. It omslach is in earbetoan oan him. It fraachpetear mei Gerben yn *De Fleanende Krie* is troch Sytze Hiemstra bewurke. Bertus Postma stiet stil by syn persoanlike bân mei him. En wy hawwe wat byinoar fandele fan wat der nei it ferstjerren oer Gerben yn de *Ljouwerter* en it *Deiblêd* ôfprinte is.

Dan no ús ûntskuldigings foar de flaters yn it twadde nûmer fan dit jier. By fersin is de kladferzje by de printer bedarre ynstee fan dy mei de lêste korreksjes. Wy sille yn dizze jefte en de folgjende nûmers de slimst skeinde stikken op 'en nij ôfprintsje.

Sadwaande wurdt it gedicht fan Gysbert Japix mei de tinzen fan de haadsamler dêroer wer ôfprinte. En wy nimme yn dit nûmer ek de ferbettere ferzje fan it artikel *Fryske kartografy: gjin sljochtwei oerset- en oerplakwurk* fan Kerst Huisman en it lêste petear út *Kafee 'Romsicht'* fan Rommert Tjeerdsma op.

Oer Rommert Tjeerdsma hawwe wy ek gjin goed nijs te melden. Om reden fan sûnens hat er besletten dat dit ek de alderlêste *Rom Sicht*' is. Dat muoit ús tige. Syn bydragen wiene oer de ôfrûne tsien jier in fêst ûnderdiel fan *Lyts/Nij Frisia*. Wy binne Rommert Tjeerdsma tige tankber foar it opskriuwen fan de kommentaren dy 't ús kroechmannen op it barren fan de dei joegen. Tsjintwurdich komt der ek alle jierren in roman fan him út. Lokwinske dêrmei Rommert! De meidieling fan it útkommen fan de lêste twa stiet yn dit nûmer.

Fierder wurde yn dit nûmer de beide deiblêden troch Bertus Postma op it festje spuid oer it net brûken fan de offisjele topografyske nammen. De rige fan wegere ynstjoerde stikken fan him hat foarearst noch gjin ein. Ús bestjoersleden litte ek fan harren hearre. Chris van Hes mei in *Te Gast* yn de *Ljouwerter* oer de steat fan it Frysk en Sjoerd Groenhof oer hoe't De Haach it sitte lit mei de stipe foar ús taal.

Piter Dykstra

Yn Kalma's fuotleasten

Ferline wike freed waard op de jiergearkomste fan de Jongfryske Mienskip de jubileumjefte fan Nij Frisia oanbean oan de nestor ûnder de Jongfriezen Bertus Jans Postma, dy't de oprjochter Douwe Kalma noch persoanlik moete hat. Kalma stiet sintraal yn de moai bylkjende, 150 siden tsjokke 'glimmer'. De feestlike presintaasje by Paul Kruger op It Hearrenfean waard oerskade troch it berjocht dat de einredakteur-haadsamler fan Nij Frisia, Gerben Abma, troffen wie troch in harsensbleding. Op Sinteklaasdei is er te Amsterdam ferstoarn, 84 jier âld.

Gerben Abma hie foar dizze 'earefrissel foar Kalma en foar guon oan him besibbe geasten' in ferskaat oan artikels fan in grut tal auteurs sammele. Bygelyks: Sytze T. Hiemstra beskriuwt yn trije haadstikken de aksje fan de Jongfriezen foar Frysk ûnderwiis fan 1915 oant hjoeddedei, Jan Popkema skriuwt oer de Kristenfriezen yn de JFM, Eric Hoekstra behannelet Kalma syn oersetting fan de sonnetten fan Shakespeare en Kerst Huisman en Gjalp Zondergeld skriuwe oer syn skiednis- resp. politike opfetting. Dêroer in oare kear mear. Hjir fanwege de tryste oanlieding wat mear oer Gerben Abma, dy't it besprek dat de ferneamde histoarikus en letterkundige Johan Huizinga yn 1922 yn De Gids skreau, der nochris op neilêzen hat. Huizinga hie him ferdjippe yn Kalma syn Jongfryske poëzykarlêzing De Nije Moarn en de wiidweidige ynliding dêrop en Abma freget him ôf wa hûndert jier letter gelyk krigen hawwe: „de nei it nijdichterlike strjibjende en dêrmei nei it Hollânsk skaaiende en har tsjin de Fryske tradysje ôfsjettende Jongfriezen of de dichters en skriuwers dy't harren sûnt 1915 útleine op de troch Huizinga bepleite 'folkskeunst', op de tema's dus fan de bruorren Halbertsma en

“Skaad oer moaie 'glimmer' Nij Frisia

Waling Dykstra – of byneed gjinien fan har beiden?”

Abma, net mijen: „Us kultuer leit trochweake yn en wurdt dei oan dei oerspield fan de Hollânske mearderheids-kultuer, sâ dat wy oan ús sels kwealik noch takomme. Slimmer, wy dogge soms ús bêst om de eigen kultuer sa âldfrinzich, net modern etc. ôf te dwaan, ta weismiten keard en bettelje de oannommen Hollânske as eigen. Wy tinke ússels dêrby as 'modern en fernijend' wylst wy neidogge wat krekt, ek yn skriuwen en dichtsjen, opdien waard by it Hollânske ûnderwiis. Noch al beheid fansels om fernijend te neamen wat sa neibj troch oaren foardien waard.” „It sprekt fansels”, skriuwt er, „mar it mei noch wolris sein wurde, wy soene sels ús doel en noarmen stelle wolle. Net âldfrinzich ('oubollig'), sentimenteel of al te plat, mar ekspressyf yn it eigen en ryk neffens foarm en ynhâld. En wach wêze foar wat ynfloed op ús hat.”

Men soe sizze kinne, dat Abma yn de jierren '60 en begjin '70 yn 'e fuotleasten fan Kalma besocht hat regaad te meitsjen yn it benypte Frysk-literêre wrâldsje. Sa't Kalma yn de jierren 1920 syn literêre foarfaars fersmiet, sa polemisearre Abma fûl tsjin it literêre establishment fan syn tiid. De oanhing sa't Kalma dy yn it begjin krige, hat er lykwols nea krigen. Syn tydskrift A-Wyt (mei F.S. Sixma fan Heemstra en Josse de Haan) hat mar koart bestien. Syn literêr wurk, eksperimenteel fan aard, mei it gefocht fan de ienling tsjin de moderne maatskippij en tsjin it otterdokse leauwe as sintrale tema's, waard troch de krityk ûngelikens ûntfongen. Hy hat him as ienling yn ienling field en faak as in roppene yn 'e woastyn ek miskend, oars as histoarikus – mei frijwat mânske gritenijskiednissen op 'e namme – en as CDA-dieltydsriedslid yn Amsterdam, de stêd dêr't er him altyd o sa thúsfild hat.

pieterjan.de.groot@planet.nl

Fryske kartografy: gjin sljochtwei oerset- en oerplakwurk

Kerst Huisman

Ynlieding

Yn eardere nûmers fan Nij Frisia (2015, nrs. 1, 2 en 3) binne al in grut tal nammen yn krite bûten Fryslân mei op it Frysk tebekgeande toponimen op it aljemint kommen. Ik bin foarbygien oan Noard-Fryslân, omdat dêr al in treflike trijetalige Frysk-Deensk-Dútske kaart fan bestiet. It omtinken by Frysktalige kartografy heart ek út te gean nei nammen bûten dat krekt neamde Fryske gebiet. Boppedat moat der ek omtinken jûn wurde oan kartografyske oantsjuttingen. Dêr moat in list fan komme, sadat der in wurksume basis leit foar in Frysktalige kartografy, bygelyks foar ûnderwiisdoelen.

Frysktalige kartografy hâldt net ienfâldichwei yn: it foarsjen fan ‘Nederlânsk’ of ‘Dútsk’ kaartemateriaal fan in Fryske oersetting. Yn sa’n kartografy wurdt Fryslân hieltiten ûnderskikt makke oan de Nederlânske of Dútske situaasje en soks set him fêst yn de hollen. Frysktalige kartografy heart út te gean fan de (relatyf) unike posysje fan Fryslân yn Europa, yn de wrâld. Jo hoege de bekende Bos-skoalatlassen der mar foar te rieplachtsjen om te sjen wêr’t soks op útdraait. Ek de bekende djoere turf fan Noordhoff *Atlasproducties* út 2009, *De Bosatlas van Fryslân*, hat yn wêzen itselde mankemint. Alderearst al omdat tekst en kaartbeskriuwingen foar mear as 99 persint yn it Hollânsk (‘Nederlands’) binne. Der stiet wol in wrâldkaart yn, mei in Nederlânsktalige titel, *De wereld in het Fries*, mar mei Frysktalige nammen. Dêr anst mear oer. Mar twad ek omdat er hielendal berêst op kaartemateriaal dat gearstald is út in ‘Nederlânsk’ perspektyf wei. Foar de útjouwerij Noordhoff mei dat logysk lykje (se hawwe de digitale kaartbestannen dochs allegearre al), mar it is út Frysk en Frysktalich perspektyf wei net logysk.

It die bygelyks ek bliken yn haadstik 1 *Geschiedenis*. Dêr hat de kaarteredaksje hiel gol- en romhertich gebrûk makke fan it materiaal op de yn 1998 troch my redigearre trijetalige atlas op cd-rom *Fryslân op de kaart*.

Hoewol’t se by Noordhoff spesjalisearre binne yn atlasen en kaarten, beskikten se dêr net oer histoarysk kaartemateriaal fan it midsiuwske Fryslân. Soks die pynlik bliken op side 22 – dêr’t in kaart ôfprinte stiet, wat de geografy oanbelanget op basis fan myn ûndersyk – fan ‘*Friesland tussen Vlie en Wezer*’. Mar as men de kaart besjocht, docht bliken dat it giet om it gebiet tusken Marsdijp en Iems, dus oan de Nederlânske grins ta. Eastliker woenen se it dêr net meitsje. Dat soarte fan kartografy laat derta, dat it Nederlânske kaartbyld him fêstset yn it ûnthâld en der gjin romte mear oerbliuwt foar oare kaartfoarstellings. Dat komt, omdat kaartbylden foar de moderne minske ek hiel faken in ikoanyske betsjutting hawwe. It kaartbyld fan Nederlân hat foar in soad minsken werkenningswearde – tink mar oan it waarberjocht op de telefyzje – en is dêrmei ek in hâldfêst: dat is it har sa fertroude ‘Nederland’. Mar dêrtroch hat it ek in naasjegefoel fuortsterkjend effekt. Yn dit ferbân meie wy derfan útgear, dat kartografy ek hast altiten in *ideologyske* kant hat.

De nammejouwerij op Nederlânske kaarten hat der ûndertusken ek ta laat dat dúdlik oan Fryslân te relatearjen kartografyske begripen út bûtenlânske atlasen ferdwûn binne. Ik doel hjir ûnder oare op it fenomeen fan de ‘Waddeneilanden’. Oarspronklik stie by de eilannen yn bûtenlânske (Dútske, Ingelske en Russyske) atlasen fan west nei noardeast yn de ûnderskate talen: *West-Fryske eilannen*, *East-Fryske eilannen* en *Noard-Fryske eilannen*. En ek, as it om oersjochkaarten gie, *Fryske eilannen*. Yn Russyske atlasen wurdt dy gewoante noch oanhouden. Mar sa stadichoan binne de Ingelske en Dútske atlasen ûnder de ynfloed fan de Bosatlas-kartografen oergien op *Waddeneilanden* foar it Nederlânske part. Dat betsjut in stikje *identiteitsferlies*.

Dat ienfâldichwei oersetten is bygelyks ek bard yn de Welsktalige atlas *Yr Atlas Cymraeg* (1987). It is in

prachtich ding, folslein yn de taal fan Wales, mar de eigentlike kaartesearje begjint op side 40 wol mei in kaart fan Súdeast-Ingelân mei de omkriten fan Londen. Op side 41 steane detailkaarten fan Londen (Llundain) en Birmingham (gjin Welsk eksonym bekend). Dêrnei komme pas de kaarten fan Wales. Dat is sa bard, omdat de troch Dafydd Orwig redigearre atlas basearre is op de Ingelske skoalatlas fan de Ingelske atlasútjouwerij George Philip. It is by wize fan sprekken in streekkrjocht yn it Welsk oersetste Ingelsktalige atlas. Dochs wienen de lju yn Wales dermei ynnommen, want hy wie samar útferkocht. It is my net bekend oft der noch wer ris in nije printinge fan ferskynd is.

Ien fan de jongste kartografyske produkten oangeande Fryslân is de mûnske (463 siden) *De Bosatlas van Fryslân* fan Noordhoff Atlasproducties yn Grins út 2009. Dy *Bosatlas van Fryslân* is foar mear as 99 persint Nederlânsktalich. Dat hat fansels in misser fan komsa west. Atlassen besteane foar in hiel grut part út kaarten. Dêr giet de belangstelling nei út. Sels haw ik in hiele rige atlassen yn de talen fan Ingelân, Wales, Frankryk, Spanje, Itaalje, Dútsklân (ik skriuwe dat mei in **k**, sjoch fierderop), Poalen, Denemark, Sweden, Noarwei, Estlân, Ruslân, Kuba, Turkije en Sjina. De measte fan dy talen begryp ik echt net. Dochs bin ik wiis mei sa'n besit. Der binne echt juwieltsjes fan kartografy by. It giet om de kaarten en foaral ek hoe't de makkers fan sa'n frjemde atlas de wrâld sjogge. Dan docht dy tekst der net safolle ta. Faken kin men út it ferbân mei de kaarten wol fluch útmeitsje wêr't it om giet. En by need brûkt men in fertaalmasine op it ynternet.

Mar *De Bosatlas van Fryslân* moast wer sa nedich yn it Hollânsk ('Nederlands'). De Grinzer útjouwerij woe dat perfoarst en doe't de Afûk frege om ek in Frysktalige ferzje fan de atlas, seinen se by Noordhoff dat dêroer te praten wie, as de op de merk brochte Nederlânsktalige ferzje útferkocht wie. Koartsein: it Frysk dêr woenen se net oan. Dat der dochs noch in bewyske Frysk yn de atlas ferskynde, ja, dêr koenen se mei goed fatsoen net foarwei. Se hawwe fêst ornearre, dat soks dochs wol moast om de ferkeapberens. It komt der gewoan op del, dat de makkers fan en de ferantwurdliken foar dy *Bosatlas van Fryslân* it Frysk lytsachtsje. Aanst dêr noch efkes wat mear oer, mar earst in positive saak yn de atlas.

Dêr is nammentlik ek in wrâldkaart yn opnommen: *De wereld in het Fries*, mei dêrop de nammen fan lannen (steaten), grutte eilannen en seeën yn it Frysk. De nammen op dy kaart berêste grif foar in part op de

nammen lykas dy't oanjûn binne yn it Frysk wurdboek fan de Fryske Akademy. Foar de nammen dy't net yn dat wurdboek steane, sil advys ynwûn wêze by de Akademy. Der is meastal goed rekken holden mei it Fryske staveringssysteem en de útspraak, sa't bliken docht by nammen lykas Sibearje, Bosnje, Armeenje, Jordaanje, Kroaasje, Tsjechje, Lybje, Angoala, Mozambyk, Yndoneezje, Austraalje, Brazylje, Somaalje, Etioopje. De V is yn de oantsjuttingen ferfongen troch F (Fenezuela, Feriene Arabyske Emiraten, Fietnam, Fanuatû), de C troch in K (Kuba, Kolombia, Kanada, Nikaragua), de IJ troch I (Filipinen) of Y (Yslân) en de X troch KS (Meksiko). Dêr is lykwols net oeral likebot flyt op dien, sa't bliken docht út de nammen Estland, Thailand en it eilân Baffinland, dy't noch yn it Nederlânsk oanjûn binne. Dêr stiet wer tsjinoer dat Newfoundland, ek yn Kanada, oanjûn stiet as Nijfoundlân. Mar wêrom dan net *Nijfûnlân*?

Der binne op dy wrâldkaart noch wol mear aardige dingen te finen. Sa wurde de by Denemark hearrende Færøerne 'Fiere Eilannen' neamd. Aardich binne ek Halifaks foar Halifax en Kebek foar Quebec. Mar it is de fraach hoefier't men dêrmei gean kin. Ik tink dochs net dat wy op takomstige Frysktalige kaarten de nammen fan wrâldstêden as Chicago, New York en Beijing oanjaan sille moatte as *Tsjikago*, *Njoejork* en *Beedzjyng*. Mar faaks binne der minsken dy't dêr oars oer tinke. Der falt fansels ek noch te tinken oan twa nammen: de iene skreaun neffens ús fonetysk systeem en dan tusken heakjes de foarm yn de taal fan it lân derefter. Dêr soenen wy dan ris in diskusje oer hawwe kinne. Op de wrâldkaart yn de *Bosatlas* stiet noch it moaie foarbyld fan dy grutte stêd yn Egypte, *Aleksandrje*. Moai, mar it is fierders net botte konsekwint trochfierd op de kaart. Omdat ik ek Russyske atlassen ken (ik haw in stikmannich, wêrûnder de ferneamde *Atlas Mira*), wit ik dat yn it Russysk de fonetyske werjefte fan ierdrykskundige nammen, lykas krekt oanjûn mei dy grutte stêden, gewoante is, mar dat komt foaral ek, omdat yn Ruslân ús skrift net brûkt wurdt.

De Nederlânske kartografy skynt der op dy wrâldkaart noch wol deeglik trochhinne, ek by de nammejouwing. Sa is it Nederlânske wurd *Golf* oernommen (Golf fan Alaska, Perzyske Golf), dêr't ek 'See', 'Baai' of 'Bocht' kind hie. Yn Nederlânsktalige atlassen wurdt dêr soms ek noch wol in slach nei slein. Sa wurdt yn de Nederlânske ferzje fan de *Times Wrâldatlas* de nei Bengalen neamde see eastlik fan Yndia op de iene kaart 'Baai' neamd en op de oare 'Golf'. Goed bedoeld is, mei ik oannimme, dat in groep eilannen noardlik fan Sibearje

oanjûn stiet as *Noardlân*. Mar dat is gewoan in letterlike oersetting út it Hollânsk. Want yn it Russysk hjit dy eilannegroep Северная Земля, dat *Noardlik lân* betsjut, en dat is justjes wat oars.

Ik soe derfoar pleitsje wolle, dat wy net it Noarwegen, Kopenhagen en Sint Petersburg fan dy kaart oernimme, mar fêsthâlde oan *Noarwei*, *Keappenhaven* en *Piterboarch*. *Noarwei* is in út de Fryske literatuer bekende oantsjutting foar it lân, *Keappenhaven* is in namme dêr't Teake Hoekema, grut kenner fan it Frysk en it Deensk, lang tige foar pleite hat en *Piterboarch* liket folle mear op de Russyske útspraak fan de stedsnamme as *Sint-Petersburch* (Петербур, út te sprekken as 'Piterbûrg' wylst de measte Russyske jongelju de stêd koartwei as Петер, út te sprekken as 'Piter' oantsjutte). Ik begryp fierders ek net, wêrom't op dy wrâldkaart de foarm 'Sina' brûkt is foar *Sjina*. De foarmen 'China' yn it Ingelsk en it Nederlânsk en 'Kina' yn it Sweedsk (út te sprekken as *Tsjina*) wiist derop, dat wy hjir net sljochtwei te krijen hawwe mei in *S* allinnich. En fuort, ik weagje it der dochs mar op: Wybren Buma jout yn syn *Vollständiges Wörterbuch zum westlauwerschen Jus Municipale Frisonum* (1996) in pracht fan in Frysk

eksonym foar Lissabon: Wlixibama in Hispania. Dat soe dan *Wliksibama* wurde moatte. En dan fertelde Oebele Vries my, dat de Noard-Friezen in hiel moai eksonym foar Cuxhaven hawwe. Dat is *Tres*, en dat wie de namme fan in sânplaat dy't dêr lei en dy't de skippers út Noard-Fryslân hiel goed koenen. En op Fryske tradysjes basearre is ek de namme *Sibetsboarch* (Wilhemshaven).

Fryske kartografy is net allinnich in kwestje fan taal. It is ek in kwestje fan kartografysk perspektyf. Der hearre ek, njonken de yn oare atlassen gongbere kaarten, saken yn foar te kommen dy't men net oantreft yn in Nederlânske of Dútske atlas. Om mar ris wat te neamen: ek kaarten fan East- en Noard-Fryslân. En spesjale kaarten fan mei Fryslân te ferlykjen gebieten lykas Wales, Breтанje en Baskelân, mei de plak- en wetternammen fan de talen dêr derop. In mooglikheid is ek om op in kaart it grutte ferskaat oan talen en folken yn bygelyks Sjina of Ruslân wer te jaan. Tê tinken falt ek oan kaarten fan kriterien mei ferlykbere lânskiplike ferskynsels as yn Fryslân. Der lizze ek terpen yn in part fan Frankryk en yn it oerstreamingsgebiet fan de Niger yn de Sahara – en der binne mear kriterien yn de wrâld dy't ûnder it nivo fan de

seespegel lizze. Sa is der noch wol mear te betinken.

Dat der yn *De Bosatlas van Fryslân* (2009) ek in feninich stikje anty-Fryske taalpolityk bedreaun is, docht bliken op de siden 178/179: *Eigennamen en geografische namen*. De haadkaart mei de Frysktalige plaknammen is grut ôfprinte, mei dêrop binnen de grinzen alle doarpsnammen yn it Frysk. It Waad is oanjûn as 'Waadsee', mar dat lêste is letterlik oerset Hollânsk. Bûten de provinsjegrinzen steane dan ek noch de nammen fan de provinsjes: Noard-Hollân, (Flevolân hawwe se fergetten), Oerisel, Drinte en Grinslân. Mar ûnder Grinslân stiet ek noch tusken heakjes 'Grönnen'. Ôfsjoen fan it feit dat 'Grunnnnnnnnn' better west hie, is it ek noch sa dat soks net heart.

Der is ek in bykaartsje opnommen fan de Stellingwerper plaknammen, en dat is bêst genôch, mar dan is

der ek in kaartsje mei 'Nedersaksische plaatsnamen in het Groningse grensgebied', dat sawat de hiele noardlike Wâlden beslacht. Dat 'Nedersaksische' is net terjochte, it is in yn de studearkeamer útfûn keunstmjittich begryp. *Nedersaksen* leit yn Dútsklân. Mar ek dat kaartsje hie noch bêst genôch west, as der dan mar in bykaartsje by west hie fan ûnder Frysktaligen gongbere Fryske plaknammen yn de oangrinzgjende provinsjes, want dy binne der by de fleet. Der is boppedat gjin rekken holden mei it werklik besteande ferskil yn status yn polityk en wittenskip tusken it Frysk en dat 'Nedersaksysk'. Dat soks net oppakt is, wiist derop dat de kaartmakers har by it meitsjen fan dy atlas op in Frysk-fijannich stânpunt steld hawwe. It bringt my ta de konklúzje, dat as wy nochris ferlet krije fan Frysktalich atlas materiaal foar it ûnderwiis, de opdracht dêrta út noch yn net nei Noordhoff yn Grins heart te gean. Der binne yn de wrâld genôch oare atlasútjouwers. By need meitsje wy sels sa'n atlas.

*De troch in soad minsken yn Fryslân kochte en priizge De Bosatlas van Fryslân (Noordhoff Atlasproducties, Groningen, 2009) lit hjir en dêr ek in stikje feninige anty-Fryske taalpolityk trochskimerje. Dat docht bliken út de twa hjirby ôfprinte kaartfragminten út de atlas. Op de grutte kaart op side 179 koenen de kaartmakers fan Noordhoff it net litte en set ûnder de oantsjutting 'Grinslân' ek noch efkes 'Grönnen' del. Dat heart net op sa'n kaart yn in atlas dy't ornearre is foar in Frysk publyk. Op bykaartsje E, 'Nedersaksische plaatsnamen in het Groningse grensgebied', steane de 'Nedersaksische' (wat dat dan ek wêze mei) oantsjittings foar nammen yn de noardlike Wâlden oanjûn. Der sitte sa te sjen ek wol wat flaterkes yn lykas Friesepaolen, dat 'Fraiskepaolen' wêze moatte soe. Mar dat mei allegearre, mar om in kaart mei it grutte tal **Frysktalige** eksonimen yn benammen Grinslân, mar ek yn Drinte, Oerisel, Flevolân en Noard-Hollân, moat men om 'e nocht sykje. Dêrom is dit in iensidige aksje, pynlik bedoeld om it Frysk foaral te beheinen ta in beskieden territoarium binnen de provinsje Fryslân, treflik yn in atlas fan Grunnn, mar net yn in kaarteboek ornearre foar Fryslân.*

Wy soenen dan bygelyks ek in oare namme betinke moatte foar de Hollânsktalige gemeentenamme 'Hollands Kroon' (Wieringerlân). En 'kanaal' soe hiel goed 'feart' wurde kinne. Ek by grutte, brede, trochgeande kanalen, lykas it 'Van Harinxmakanaal', 'Van Starckenborgkanaal', 'Eemskanaal' soe ik leaver it wurd 'kanaal' net brûke en dat reservearje wolle foar grutte trochgongen fan de see. Yn dat gefal soe 'farwei' in aardige mooglikheid wêze, dus: Iemsfarwei, Fan Haringsmafarwei, Fan Starckenboarchfarwei, Marijke Muoifarwei (foar it 'Prinses Margrietkanaal'). Soks moat foar guon grif efkes wenne, mar de emansipaasje fan it Frysk op kartografysk mêd soe der tige mei holpen wêze!

Ta beslút: List fan kartografyske oantsjuttings

It neikommende is in foarstel, dat wol sizze, dat guon begripen ek oars wurde kinne. Sa begjint it al fuortdalk mei it wurd *Skaal* (kaartschaal). Tinkber is ek, dat dit bygelyks *Mjitstêf* wurde kinne soe, neffens de Noarske (Målestokk), Dútske (Maßstab), Deenske (Målestok) en Russyske (Мащтаб) foarbylden. Of wy hâlde *Skaal* oan (Nederlânsk *schaal* en Ingelsk *scale*). Of it wurdt hast net brûkt, wat men ek sjocht op moderne kaarten. Dan stiet allinnich de skaal (mjitstêf) sels by de kaart oanjûn, en net it wurd mear. Sa docht Michelin it bygelyks yn de bekende moaie toeristyske atlassen fan Frankryk. De list fan hjirnei folgjende kartografyske begripen kin ek noch útwreide wurde.

Kaarten 1:25.000 oant 1:400.000

Stêd (Stad), Doarp (Dorp), Útbuorren, buorskip, bûtenbuorren (Gehucht), Buorren (Buurt), Kastiel (Kasteel), Stins (stenen verdedigingstoren), State (state), Espel (stadswijk, wijk in een groot dorp), Flek (groot dorp met stedelijk karakter), Útwreidingsplan (uitbreidingsplan), Bestimmingsplan (bestemmingsplan), Tsjerke (kerk), Kleaster (klooster), Abdij (abdij), Kapelle (kapel), Tinkteken (gedenkteken), Ruilferkaveling (ruilverkaveling), Wierde (terp yn histoaryske betsjutting), Terp (terp lykas wy dy yn de aktualiteit waarnimme), Wier (kleine terp), Hichte (heuvel), Kluft (kleine heuvel), Klinge (kleine natuerlike hoogte), Leafbosk (loofbos), Nuddelbosk (naaldbos), Stjoermêst (zendmast), Wynmole/ Wynmûne (windmolen), Wynmotor (wynmotor), Bou (bouwland), Greide (weide), Sompe (moeras), Skoar (schor), Bûtenpôle (buitendijkse kwelder), Autogongwei (autosnelweg), Autowei (autoweg), Regionale wei (regionale weg), Pleatslike wei (lokale weg), Wei binnen de bebouwing (Straat binnen bebouwing), Ûn-

ferhurde wei (onverharde weg), Reed (oprijlaan), Spoorbaan (spoorbaan), Spoarwei inkeld (spoorweg enkel), Spoarwei dûbeld (spoorweg dubbel), Heechspanningsline (hoogspanningslijn), Feart (kanaal), Rivier (rivier), Streamke (beek), Wjittering (beek), Sleat (sloot), Mar (meer), Dyk (dijk), Daam (dam), Dún (duin).

Kaarten 1:1.000.000 en heger

Nammen fan *steaten* en *lannen* neffens it (fonetyske) prinsipe fan de boppeneamde wrâldkaart yn de *Bos-atlas van Fryslân*, útsein *Noarwei* (sjoch hjirboppe), *Dútsklân* (de -k dêryn werom nei analogy fan de Skandinavyske nammejouwing: Deensk en Sweedsk *Tyskland*) en Wales/Cymru (omdat de fonetyske skriuwwize *Weels* en *Kamrii* opleveret, en dat liket my net goed ta omdat yn in Fryske atlas ek inkelde tematiske en detailkaarten fan Wales opnommen wurde moatte mei de skriuwwize fan de nammen yn it Welsk). De nammen fan de plakken en rivieren soenen safolle mooglik skreaun wurde moatte neffens de yn de gongbere moderne atlassen folge skriuwwize, útsein in beheinde, noch folslein te meitsjen list fan Fryske eksonimen.

Fierders de kartografyske begripen:

Berchtme (gebergte, mar yn guon gefallen kinne 'Bergen' en 'Berchlân' ek), Lân (land), Wâld (woud), Bocht (Golf), Baai (baai, mar ek grutte bocht), Bekken (bekken), Plato (plateau), Troch (trog), Drompel (drempel), Kanaal (ûnder oare tusken Ingelân en Frankryk: kanaal), Strjitte (straat), Healrûn (halfbrond), Woastine (woestijn), Breedtesirkel (breedtecirkel), Lingtegraad (lengtegraad), Taiga (taiga), Leechflakte (laagvlakte), Heechflakte (hoogvlakte), Dellings (vallei), Delte (vallei, dal), Delle (dal), Wetterfal (waterval), Streamfertifring (stroomversnelling), Kaap (kaap), Rots (rots), Hichten (heuvels), Boarne (bron), Sompe (moes), Oerwâld (oerwoud), Koraalrif (koraalbank), Rif (klip of rif), Gletsjer (gletsjer), Lâniis (landijs), Poalkrite (poolstreek), Kontrei (streek), Sweefspoor (kabelspoor), Oaljepiplieding (oliepijpleiding), Gaslieding (gasleiding).

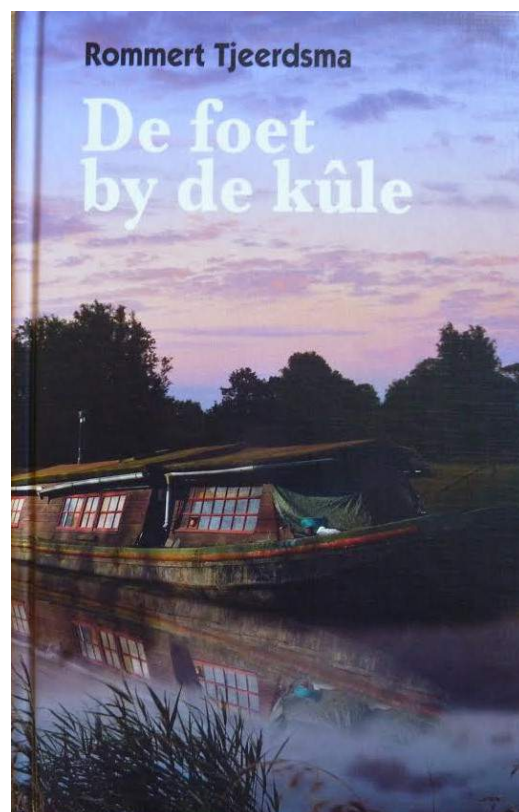
Drs. Kerst Huisman (Terwispe, 1940) is (âld-)sjoernalist, publisist en histoarikus

- 1 Noardseefarwei
- 2 Fan Harinxmafarwei
- 3 Marijke Muoifarwei
- 4 Fan Starckenboarchfarwei
- 5 Iemsfarwei
- 6 Iems-Jadefarwei
- 7 Kustfarwei
- 8 Noard-Eastseefarwei

Sa soe in kaart dy't út in Frysk perspektyf wei makke is, derút sjen kinne, mei de oantsjittings fan de eilannen en inkelde plakken mei in Fryske namme en/of Frysktalich eksonym.

De nijste roman fan ús wurdearre meiwurker Rommert Tjeerdsma is fan 't simmer ferskynd.

De KFFB yn petear mei Gerben Abma

Sytze T. Hiemstra

De Kristlike Fryske Folks Bibleteek (KFFB) hie yn 2015 in fraachpetear mei Gerben Abma yn it ramt fan de artikelrige ‘Leden yn ‘e frjemdte’. Dat ynterview hat begjin 2016 yn *De Fleanende Krie* stien, de boekekrante en it húsorgaan fan de KFFB, de iennichste Fryske boekeklup dy’t der foar it Frysk noch is.

Ik fûn dat stik nijsgjirrich, benammen foar ús *Nij Frisia*-lêzers dy’t de Abma’s jit net sa goed kenne. It grutste part fan dat petear, nim ik, hjir en dêr wat oanpast, oer mei ynstimming fan ús haadsamler.

It aardige is dat ús eigen Nij Frisia-korrektor, Ed Knotter, de boeken fan de KFFB neisjocht op taal en teken. En dat ien fan de driuwende bestjoersleden efter de boekeklup, skathâldster Corry Rozendal-Boelens, al wer hiel wat jierren lyn de oplieding foar it Didaktysk Foech fan de Afûk (it saneamde lesjouwersfoech) by my folge hat en dêr mei glâns foar slagge is. Corry hat har kennis en kunde op it mêd fan it Frysk as lesjouster by de Afûk jierrenlang yn praktyk brocht. En by de KFFB fansels, as it om it útjaan fan boeken giet.

Ús lêzers sille boppedat by de boektitels of yn ferhalebondels út en troch ek de namme fan ús tige wurdearre en trouwe *Nij Frisia*-meiwurker Rommert Tjeerdsma tsjinkomme. It tal koartswilige petearen dat er út kafee ‘Rom Sicht’ wei optekene hat, rint sa stadichoan al nei de fjirtich!

Wat is en docht de KFFB?

De KFFB is in feriening mei goed 1500 leden, dy’t alle jierren op syn minst trije Frysktalige boeken útjout, benammen folkslektuer. Hoewol’t dy boeken (romans, koarte-ferhalebondels en berneboeken) ek te krijen binne yn de boekhannel en de biblioteken, wurde se by leden foar de heale winkelpriis thúsbesoarge, sels yn it bûtenlân. En dan krije se der fergees ek noch *De Fleanende Krie* by. As der ekstra boeken útjûn wurde, dan kinne de leden dy mei koarting krije. Opfallend is it biedwurd fan de KFFB, dat kin ús noch jimmeroan ynspirearje: KLIM FLEURICH FIERDER BERCH-OP ...

Mar no earst it fraachpetear mei in meiwurker fan de

Logo KFFB

KFFB.

Hinne en wer tusken Starum en Amsterdam

Fanwegen de searje *Leden yn ‘e frjemdte* hienen wy yn it foarjier fan 2015 kontakt mei Gerben Abma. De Abma’s wenje yn Amsterdam. Abma joech oan dat er wol oan in fraachpetear meiwurkje woe: ‘En ik sil it jimme wat noflikker meitsje. Jimme hoege hjir net hinne te reizgjen, begjin july geane wy nei Starum en dêr bliuwe wy in pear moanne. Dat as jimme dêr komme ...?’

Sadwaande stieken wy mids july ús provinsje skean-oer nei Starum. De Abma’s hawwe dêr in wenning, eartiids in fiskershúske. Troch it foarrút hawwe se sicht op de grêft dy’t troch it stedsje rint, en troch it efterút, as jo de prachtige blommetún trochrinne, sjogge jo de seedyk.

‘Ik mei hjir graach ferkeare,’ fertelt Abma, ‘it stedsje is moai en ik mei graach ris efkes op ‘e dyk sjen. Op it wetter is altyd wat te belibjen.’

Abma is in rizige ferskinning dêr’t jo de trijentachtich jier net oan sjogge. Hy is yn Folsgeare berne: ‘Dat is te sizzen, wy wennen bûtenút. Ús heit hie buorkerij en de pleats stie dêr’t no de rûnwei fan Snits rint. By wize fan sprekken by ús troch de keuken. Heit hie trijensechstich pûnsmiet lân en molk goed tweintich kij. Ús âlders hienen tsien bern. Ja, sa wie dat doe. Kinst net sizze dat it by ús in fetpot wie, mar echte earmoede hawwe wy net kend.’ Safolle bern joech fansels wol

fleur. ‘En hoe giet dat, dêr’t in soad binne, komme ek altyd guon by. Myn susters namen kammeraatskes mei en de jonges harren maten.’

Net allinnich oerdei, jûns kaam der ek noch wolris immen del foar in praatsje. ‘En dy bleauwen bytiden de hiele jûn hingjen. It begrutte my wolris om ús heit, dy krige somtiden de kâns net om te krantlêzen.’

Stúdzjes en wurk

Nei syn stúdzje oan it HBS en it gymnasium yn Snits gong Abma nei Amsterdam te studearjen. Earst teology en, nei syn kandidaatseksamen, skiednis. ‘It wie in hiele stap fan Folsgeare nei Amsterdam. Folle fierder as de skoallen yn Snits hie ik nea west. Likegoed wie ik yn Amsterdam net ûnwennich, mar ik miste Fryslân wol. It wide fjild, de minsken, de taal en de tradysjes.’

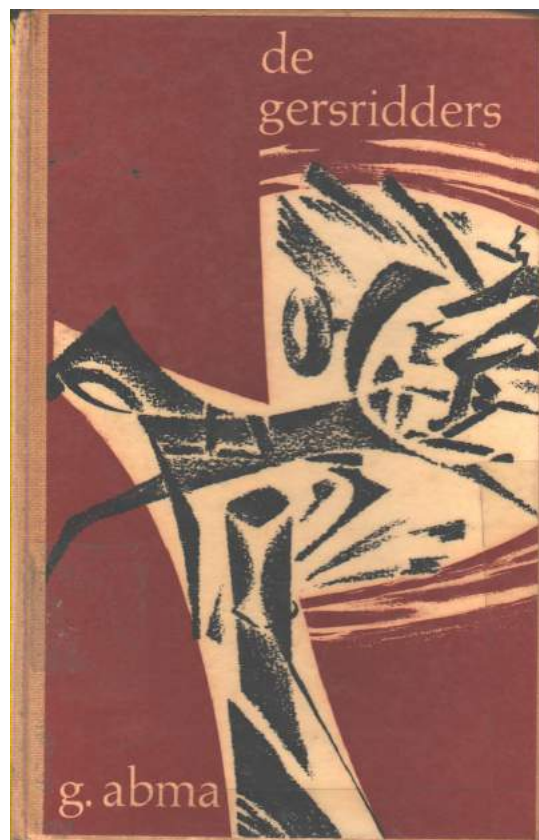
Nei syn stúdzjes kaam Abma werom en waard skiednislearaar yn Ljouwert en Snits. Yn 1980 promovearre er oan de Vrije Universiteit op it proefskrift: *Ge-loof en politiek: confessionele partijvorming in Friesland: ontstaan en earste jaren (1852- 1871)*. ‘Skiednis hat altyd myn ynteresse hân. Ik wie ek mear histoarikus as literator.’

Skriuwerij

Abma hat yn syn libben in soad skreaun. Benammen oer histoaryske en teologyske tema’s. Mar ek in stikmannich romans. No komme wy by de KFFB telâne. Twa kear is in boek fan Abma by de KFFB útkommen: *De útfanhûzer* (1962) en *De Gersridders* (1969). Yn beide boeken sitte autobiografyske eleminten. ‘Ik bin de KFFB noch tankber dat se myn manuskripten útjaan woenen. Yn dy tiid bin ik ek lid wurden.’

‘Hoe fine jo de boeken fan de KFFB?’ Abma: ‘De útjeften fan de KFFB haw ik meastentiids mei nocht lêzen. Neffens my kamen de skriuwers fan ’e KFFB tichter by de woartel fan wat yn Fryslân barde as mannich oare skriuwers. Der binne Fryske skriuwers dy’t inkeld de Hollânske literatuer neidogge. Mar dan minder, op syn geunstichst sein. Wat tsjintwurdich foar Fryske literatuer trochgiet, mist faak twa dingen: de taal en in ferhaal. En no’t wy it dochs oer Fryske literatuer hawwe: Hoe is it mooglik dat immen de Gysbert Japicxpriis twa kear winne kin! De GP is de heechste priis. Sa’n priis winne jo fansels net mei ien boek, mar foar jo hiele oeuvre.’ Abma skodhollet: ‘Se binne lang net wiis.’

Yn 2005 kaam *De Brek* út. Yn dy roman beskriuwt Abma it libben by harren thús yn de winter fan 1944-’45. Wy komme by de KFFB werom. ‘Ik mis yn guon boeken de K wol. It leauwen komt mar hiel sum-

De gersridders. De dei rint oer (roman, 1969)

mier oan bod. As it al oan bod komt. Yn guon boeken komme God en syn gebod hielendal net foar. It hoecht fansels gjin prekerij te wurden, mar ús komôf hoege wy net te ferleagenjen. De KFFB is neffens my eartiids oprjochte om in tsjinwicht te wêzen. Dan moatte jo dêr ek

Overleden

Lit al wat yn my is, de Heare loovje (ps. 103 : 1)
Us leave, karaktervolle man, heit, pake en broer
is nei in moai libben rêstich ferstoarn.

dr Gerben Abma

★ Folsgeare, 29-3-1932 † Amsterdam, 5-12-2016

Amsterdam: Sjoukje Abma-Bakker

Huizen: Richtsje Abma
Maurits Verhoeff
Pieter, Eke

Amsterdam: Doutzen Abma
Marcel Bouw
Mijke, Lea, Jona

Plantage Doklaan 13, 1018 CM Amsterdam
richtsjeabma@gmail.com

Ynienen wie it syn lêste reis, doe wie ús sweager
5 desimber te plak.

Gerben Abma

Man fan ús leave suster Sjoukje Bakker.

Ruurdtsje
Beeuwkje
Tine
Anne en Joop

Út: Friesch Dagblad, 6 desimber 2016, s. 18

foar stean. Ik prate dêr ris mei in bestjoerslid oer, nei oanlieding fan in boek fan Piter Terpstra. Yn dat boek waard it leauwen hielendal net neamd. Sei dy man tsjin my, dat dat boek in typysk KFFB-boek wie. Dy útspraak koe ik my wier net begripe. Trouwens, jimme hawwe yn de lêste jierren in pear boeken útbrocht, dêr't se freonskiplik mei Dútsers omgeane. Dêr besau-de ik my werklik oer. Komt dêr gjin protest op fan de leden? Of witte de tsjintwurdige leden net mear fan dy tiid?

Ik sis dat jo it ek oars besjen kinne. 'Troch dy boeken besjogge jo de oarlochsjierrren ris út in oar perspektyf. Dat is neffens ús net ferkeard.'

'Tsjja, sa kinne jo it besjen.' Abma kin dúdlik net folslein ynstimme mei dy sjenswize.

Wy krije it oer *De Fleanende Krie*. Abma: 'Dêr steane wis wol moaie artikels en ferhalen yn, mar it kristlike aspekt mei wat my oanbelanget, wol wat mear nei foaren komme. Sokke ideeën haw ik fan ús heit, tink ik.' Hy leit dat neier út. 'Sjoch, ús heit wie eartiids in CHU-man ('*Christelijk Historische Unie*'). Yn syn tink- en libbenswize folge er Hoedemaker mei syn útspraak: Heel de kerk en heel het volk. Sa fiel ik dat ek wol. Wy hawwe it kristlik leauwen en dêr hoege wy ús net foar te skamjen. Wy hearre de K net fansiden te skowen. Wat *De Fleanende Krie* fierder oanbelanget, ik soe der wol wat mear politike en histoaryske ûnderwerpen yn sjen wolle.'

Tasizze kin ik fansels neat, mar it binne wol ideeën om yn 'e efterholle te hâlden!

Amsterdam

Nei't er mei pinsjoen gong, binne Abma en de frou nei Amsterdam ferhuze. 'Ús dochters wenje hjir en Amsterdam hat fansels in ryk kultureel libben. Mar it wie wol in hiele omskeakeling. Ik hie altyd mei nocht lesjûn en ik siet midden yn de Fryske fermiddens. Boppedat gong ik in soad nei de Provinsjale Bibleteek om beskate saken dêr't ik oer skriuwe woe, nei te plúzjen. Mar ik haw lang tocht: as ik echt âld wurd, gean ik werom nei Fryslân.'

Abma skodhollet en glimket: 'In minske kin mei de tiid wolris oare ideeën krije. Wy komme alle jierren noch in pear moanne yn Starum, mar werom nei Fryslân ta te wenjen? Nee, dat tink ik net.' Hy leit út: 'It wenjen yn Amsterdam is ús ek hûndert parten tafallen. De sfear yn de stêd haw ik my oer ferwûndere: sa noflik en roy-aal! Sa is it tsjerklik libben dêr ek. Gjinn skerpsliperijen, mar in sfear fan: wy moatte mei-inoar troch de tiid. Op de twadde woansdeis fan 'e moanne organisearret de tsjerke foar lju dy't it wat krap hawwe, in waarm miel.

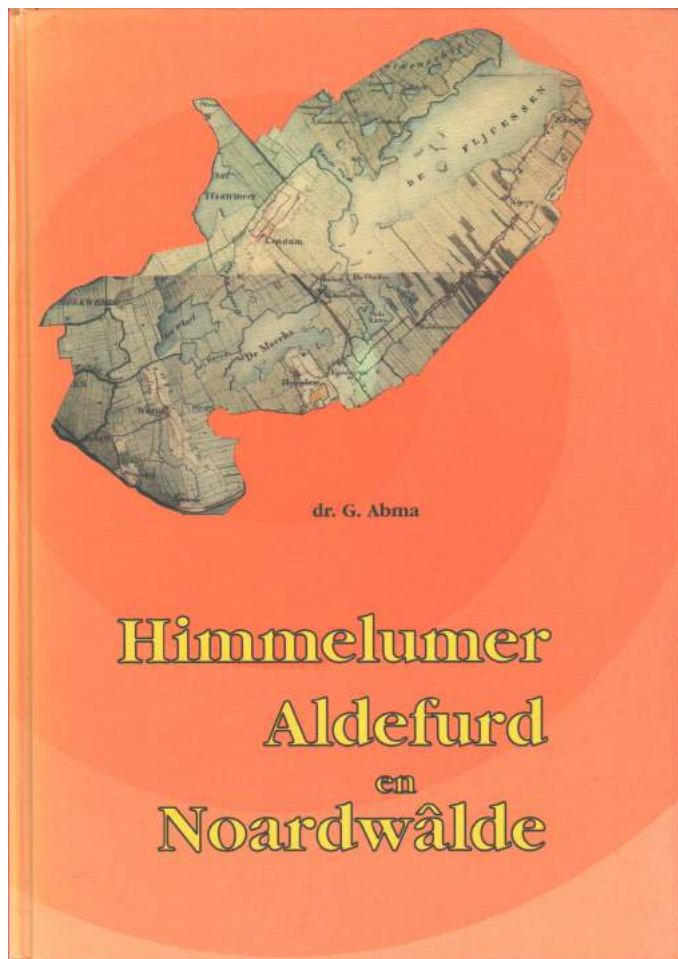

De nacht fan in leechrinner (roman, 1972)

Om dat te stypjen, geane wy dêr ek hinne. Kinst dêr bysûndere minsken treffe en de nuveraardichste ferhalen hearre. Lêsten siet ik njonken in man, dy hie in hotel hân yn Tibet. Dy saak wie misrûn. Mar de man koe der nijsgjirrich oer fertelle.'

Abma is lid fan it CDA. 'Dat hie ik eartiids net tocht. Doe't ik jong wie, hong ik de P.v.d.A-kant oer. Mar earlik sein foel dy partij my ôf. Foar de boeren hienen se neat oer, en tsjerkelju wienen net echt wolkom. En as ik dan oan ús heit tocht mei syn Hoedemaker! Sa kaam ik by it CDA út. Doe't ik yn Amsterdam foar de earste kear nei in gearkomste gong, ferwachte ik eigentlik allinnich mar grize kopkes. Dat foel hûndert parten ta! Jonge, dynamyske en entûsjaste minsken. En fan alderhanne rangen en stannen. Aardige lju. Fjirtjin dagen lyn, op de lêste sneon fan juny, hienen wy in simmerbuorrel yn it Vondelpark. In hiel plezierich barren.'

It is ús folslein dúdlik: Abma hat syn draai yn de haadstêd fûn.

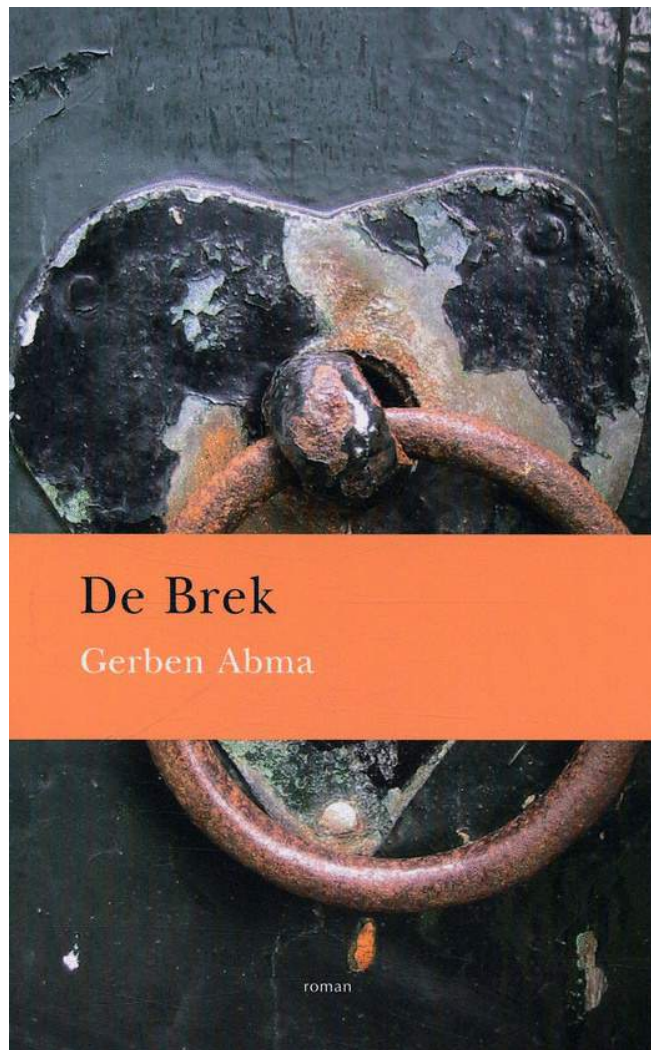

Himmelumer Aldefurd en Noardwâlde. In tal aspekten fan de skiednis fan in eardere gritenij (gritenijskiednis, 1992)

Eksamen Frysk

Hy komt noch efkes op in Fryske saak werom dy't him heech sit. 'No lies ik yn de NRC in artikel oer it eksamen Frysk yn it fuortset ûnderwiis. Neffens dat artikel gong it om in stik tekst mei dêrby passende fragen.' Abma sjocht ús skodholjend oan. 'It is eins net te leauwen, mar dejinge dy't dat eksamen makke, hie dy tekst út it Hollânsk wei oerset. En as it no noch wat hiel bysûnders wie ...? Mar ik bin der wol wis fan dat yn de boeken dy't troch de jierren hinne yn it Frysk útjûn binne, ek wol sa'n tekst te finen west hie. Miskien wol better. Mar nei alle wierskyn woe dy man sjen litte hoe goed oft er oersette koe.' Hy skodhollet wer. 'Ik lêse de Fryske kranten net, mar is der no net ien út it Fryske fermidden dy't dêr wat fan sein hat?'

Wy kinne dêr gjin útslútsel oer jaan. 'No, ik fyn it slim dat der út de skriuwerswrâld net op reagearre is.'

De Brek (roman, 2005)

Ôfskie

Dêrmei is it fraachpetear ôfrûn en meitsje wy in pear foto's. Dy wurde yn de tún makke. In moaie, smoute tún. Wy sjogge ek noch efkes op dyk. Ferskate sylboaten snjitte oer it wetter. 'Hjir stiet yn alle gefallen altyd wetter,' sizze wy. 'Ast by Wierum of Peazens de holle boppe de dykskrún útstekst, hast in grutte kâns datst allinnich mar slyk sjochst.'

Neffens Abma sil it altyd op- en ôfgeande tij syn bekoarings ek hawwe. 'Fariaasje, wat is der moaier as fariaasje?' Hy hat grif gelyk, syn libben siet fol mei fariaasje. Sûnt 2007 is Abma haadsamler fan *Lyts* (no: *Nij*) *Frisia*.

Wy nimme hertlik ôfskie en kruse wer dwersoer troch Fryslân nei hûs ta.

**'[...] ik mei
graach ris
efkes op 'e
dyk sjen. Op
it wetter is
altyd wat te
belibjen.'**

Út: Friesch Dagblad, 6
desimber 2016, s. 3

LXV-3/4-16

Historicus en schrijver Gerben Abma (84) overleden

Amsterdam | Gerben Abma, historicus en romancier met oog voor experiment, is gisteren overleden in Amsterdam. Hij werd 84 jaar oud.

Geboren in Folsigare, groeit Abma op in een rechtzinnig boerengezin met tien kinderen. Hij studeert theologie, geschiedenis en Friese taal en letterkunde, en staat jarenlang voor de klas in Leeuwarden en Sneek als docent Fries en geschiedenis.

Als student al publiceert Abma in Fries literaire tijdschriften, schrijft beschouwingen, korte verhalen en gedichten. In 1962 debuteert hij met de roman *De útfanhuzer* waarin direct al het thema naar voren komt dat zijn andere romans ook zal karakteriseren: geïsoleerde mensen in de moderne maatschappij. Na *De gersridders* (1969), *De nacht fan de leechrinne* en *Leafde op bitter lemon* (beide 1973) legt Abma zich toe op het schrijven over

Friese historie. Pas in 2005 zou weer een roman uitkomen: *De brek*. Vanaf het begin is Abma gecharmeerd van het literaire experiment. In de jaren '70 is hij dan ook zeer kritisch over het literaire klimaat in Fryslân.

Abma, ook redacteur van *Lyts Friesland*, mede-initiatiefnemer van 'sutelaksjes' en met Klaas Jansma hoofdredacteur van de *Encyclopedie van het hedendaagse Friesland* (1975), promoveert in 1980 op *Geloof en politiek*. Na zijn pensioen verhuist hij naar Amsterdam, waar hij een tijd CDA-duoraadslid is. „Gerben was een hard werkend, zeer loyaal man”, weet Jansma. „Waar hij voor koos, liet hij niet meer los, of dat nou om het geloof ging of het Fries. Hij had oog voor de kwetsbare mens, als schrijver probeerde hij de moderne romancultuur Fryslân in te brengen. En vooral als historicus werd hij erkend.”

Oantinkens oan

Gerben Abma

It sil yn 1953 west hawwe, dat ik Gerben Abma foar it earst trof. It wie yn de Nes yn Amsterdam, yn de Mensa. Ik wie hast klear mei de learderij yn Utert en hie wurk krige op it Van der Waals-laboratorium yn Mokum. Ik koe him noch net, mar ûnder iten yn de Mensa brocht Teake fan Popta my mei him yn 'e kunde. Gerben wie foarsteijersstudint yn de teology en lid fan it Amsterdammer Studinte Selskip foar Fryske Stúdzje, *ASSFS Cygnus Resurgens* (*Frysk Studinte Almenak*, 1953). Hy like my doe al ien ta dêr't gâns yn siet en noch mear wer útkomme koe.

Yn 1986 hie ik de put yn Brabân derút en ferfearen wy nei Hallum ta. Fansels gie datselde jiers de reis nei it *Reaklif* ta oan. En betinkingsdei fan de Slach kamen wy yn 'e stêd fan Starum in man tsjin mei in skipperspet op yn wa't ik fuort Gerben seach. Yn mear as tritich jier wie er amper feroare. It wie in bliid wersjen. De âlde bân pompten we wer op om dy sûnttiid ek te ûnderhâlden. Trijeris yn 't jier wiene wy fjouweresom, hy en syn Sjouk, myn Ymkje en ik: om en om oan 'e Ljouwerter *Emmakai*/de Starumer *Foarstrjitte* en de Hallumer *Tsjotter*/it Bitgummoolster *Bosklân* en by de *Warnsbetinking*. Yn ús Hallumer jierren stiene se ris foar de doar mei de hannen ûnder it bloed – mienden wy. Se hiene efterhûs al ta de reade beien sitten, eardat se oan 'e foardoar skellen.

Op in stuit woe Jan Jongsma as haadsamler op hâlde ('Le roi est mort!', *Lyts Frisia*, LVIII, juny 2009, s. 2). Ús blêd/bledsje rekke suver yn in krisis: yn hiele Fryslân woe nimmen it wurk oernimme.

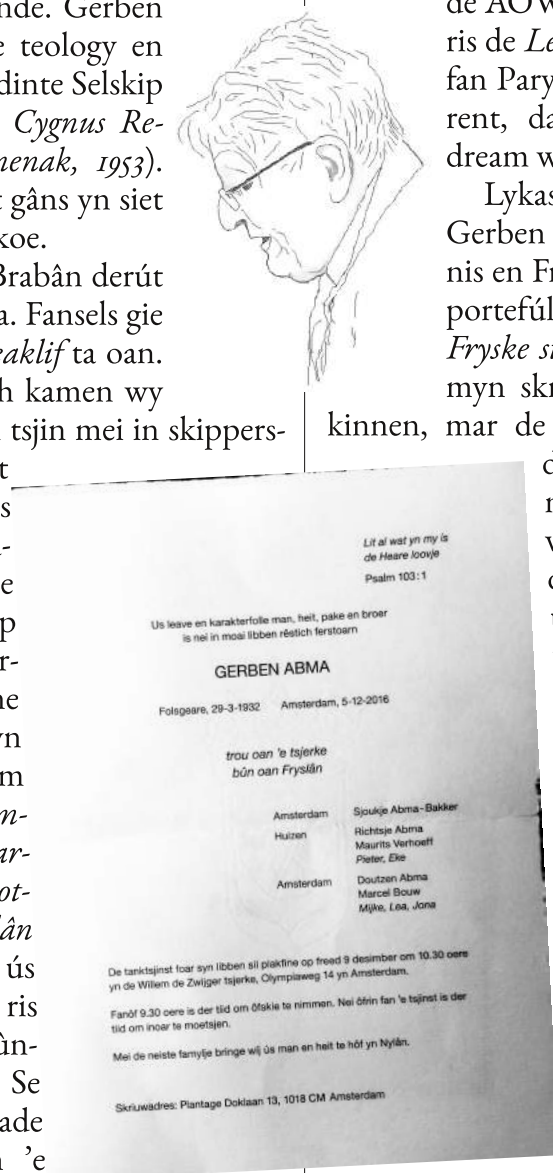
Mar doe't de need heechst wie, kaam der útrêding: telefoan alhiel út Amsterdam wei, telefoan fan Sjouk mei it boadskip dat Gerben as haadsamler ús – doe noch – *Lyts Frisia* wol op 'e noed nimme woe ('Vive le roi!', *Lyts Frisia*, LVIII, juny 2009, s. 2). De LC-Dwers-skriuwer dêroer: 'Lyts Frisia, it orgaan fan de Jongfryske Mienskip, liket oan reaps-ein te wêzen, skreau ik okkerwyks. Mis.' (Pieter de Groot, *LC*, 26 juny 2009, 'freed')

De nije man feroare fuort ien en oar yn de redaksje. Ynstee fan haadsamler makke er himsels einredakteur. In hiele fynst: sa'n man hiene wy noch nea hân. Fan my, mear as tweintich jier samlar, makke er fêste meiwurker. En dat wie in foarútgong: fêst wurk kaam del op fêst lean en mei de AOW fan oarehelte dêrby koene wy ek ris de *Lende* oer. Ymkje hie gauris dreamd fan Parys, fan Dior, Chanel en Saint Laurent, dat soarte fan folk. No soe har dream werklikheid wurde!

Lykas Teake Hoekema yndertiid wie Gerben in alfa en mei syn teology, skiednis en Frysk in éarsten alfa. Him kaam de portefúlje 'literatuer' yn ús *Tydskrift foar Fryske striid en literatuer* ta. Lang hie ik myn skriuwerij yn ús blêd/bledsje kwyt kinnen, mar de lêste jierren rekke in grut part dêrfan fuort by it âld papier. It mocht oars in goed teken achte wurde: mear oare skriuwers krigen de romte mei grutter ferskaat oan ûnderwerpen. Skoandere jierren wiene it ûnder Gerben syn einredaksje.

De moarns fan de twadde desimber wer telefoan út Amsterdam wei, diskear fan in dochter fan Gerben en Sjouk mei it minne nijs dat har heit wol fan doel west hie om de jûns de JFM-gearkomste op It Fean mei te meitsjen, mar in beroerte hân hie en yn it sikehûs lei. Trije dagen letter is er ferstoarn. 'Trou oan 'e tsjerke, bûn oan Fryslân' stie op 'e roukaart. Nimmen mei ûnmisber wêze, misse sille wy Gerben.

Bertus Jans Postma,
Bitgummole, 14 desimber 2016

Ús kranten op 'e doele

1. Yn Myanmar hawwe se in fonkelstien fûn mei in lingte fan 5.8 m, in breedte fan 4.3 m en in gewicht fan 175 ton, dy't in € 155.000.000 opbringe sil. Dat sa'n foarname stien trije ôfmjittings takomme (lingte, breedte, *lichte*), dêr hie it *Deiblêd* (*Friesch Dagblad*) fan 17-10-2016 gjin erch yn.

2. Op 'e heechflakte yn de regio La Paz fan Bolivia wie mar 25.4 mm wetter de kante meter fallen (*Deiblêd*, 6 desimber 2016). Op 2 m² soe dus 5.08 sm fallen wêze en op in hektare 254 m: alle Bolivianen yn La Paz moatte fersûpt wêze(!). Dêr hie de krante it lykwols net oer.

3. Op 20 oktober waard pake Nelis 60 jier, syn dochter Desiree 33 en syn lytse pakesizzer Indi 3 jier. Hoe tafallich? Dy deis 'berekkene' it *Deiblêd* de kâns dêrop lytser as 1 op 13.000. De kâns dat Desiree op pake' jierdei te wrâld komme soe, wie 1/365 en lyksa wie de kâns dat Indi op syn memme' jierdei berne wurde soe 1 op 365 – sûnder berteregeling. De kâns dat se alle trije deselde deis ferjierje soene, wie sadwaande 1 op 365² dat is 1 op 133.225. Dat de krante dat sels net iens útrekkenje koe.

4. De wetternammen binne 15 maart 2006 mei miene stimmen yn de steateseale fêststeld. Fan de beide kranten wol it *Deiblêd* him wol oan it steatebeslút hâlde, mar de *Ljouwerter* hat der gauris de gek mei. Tsjin de namme *Snitser Mar* sûndige Atze Jan de Vries njoggen kear en de baas sels, Hans Snijder, ien kear: beide skreauwen fan 'Snitsermar' (*LC*, Sneon & Snein; Commentaar, 15 oktober 2016). Wytse Koen makke de *Tsjûkemar* twaris út foar het 'Tjeukemeer' (*LC*, 24 maart 2016).

5. Heal desimber 1995 ferbetteren de Steaten de provinsjenamme 'Friesland' yn *Fryslân*. Nijjiersdei bin ik (wer) feroare fan krante, fan it FD nei de LC. Al tefoarren krige 'k in 'Welkom bij de LC', fiif bledsiden tekst mei sân kear de no al mear as tweintich jier net mear besteande namme 'Friesland'. Ien fan dy sân kearen kaam foar rekken fan de haadreakteur Hans Snijder.

Bertus Jans Postma, Bitgummole

LEEWARDER COURANT

16 juli 2016, pag. 12

TE GAST

Frysk stiet der better foar as ea tefoaren

It Frysk stiet der better foar as ea tefoaren. It absolute oantal sprekkers wie noch nea sa heech en it Frysk wurdt rûnom troch de jongerein skreaun.

Yn doarpen wurdt it Frysk hieltyd mear sichtber en de oerheid krûpt sa stadichoan ek in bytsje út syn konformistyske 'comfortzone'. Wis is it Frysk yn de gruttere plakken en direkte forinzedoarpen dêromhinne minder fanselsprekkend wurden, mar de taal brûst.

In foarbyld fan in positive ûntwikkeling is bygelyks it it tal eineksamenkandidaten. Dit jier wienen dat der 116, wylst der yn 2011 noch (mar) 46 kandidaten wiene.

Lykwols is it mar de fraach oft wy it lêste ûndersyk oer de po-

en skreaun wurdt. Krekt oars-om! Mei ynternet en smartphones wurdt júst hieltyd mear (Frysk) skreaun.

Dat de kwaliteit fan it Frysk miskien net foldocht oan de winsken fan bepaalde puristen, is net de fout fan de (jonge) taalbrûkers. In simpele 'autocorrect' hat it Frysk noch net yn WhatsApp en dat is wol de app dy't de measte jongeren brûke.

Fryske Akademy en provinsje, doch dêr ris hiel gau wat oan. It argumint dat minsken dêr net op sitte te wachtsjen is swier achterhelle. De mienskip hat ommers Facebook en Google yn 't Frysk oerset, en wat te tinken fan programma's as Firefox en WordPress? Allegear wurk fan hûnderten minsken dy't genôch ferstân fan saken hienen om dy programma's yn relatyf goed Frysk oer te setten.

Hawar, de Fryske Akademy en provinsje meie no flot begjinne mei it ûntwikkeljen fan in Fryske 'autocorrect' en derfoar soargje dat dy ek op smartphones beskikber makke wurdt. En Fryske spraaksoftware is prachtich moai, mar dêr hawwe wy likemin wat oan as dy allinnich mar foar in pear websiden beskikber is.

De mienskip hat yn elk gefal it goede foarbyld jûn, no wurdt it tiid om dat goede foarbyld te folgjen.

CHRIS VAN HES
foarsitter Jongfryske Mienskip.

Untwikkelje in Fryske 'autocorrect' foar de smartphone.

FOTO ANP/REMCO DE WAAL

Ryksoerheid demonisearret it Fryske folk

Sjoerd Groenhof

De Haach komt syn ôfspraken en ferplichtings oan de Fryske nasjonale minderheid net nei. Ratifisearre bepalingen oangeande it Frysktalich ûnderwiis wurde djip yn it ûnderste laad troppe. De Ried fan Europa joech foar de fiifde kear in oanmoanning oan De Haach, sa koene wy yn de LC fan 17 desimber 2016 lêze. Nederlân hat him yn 1996 by ferdrach ferplichte om de Fryske taal alle romte te jaan en aktyf te stypjen. In Committee of Experts fan de Ried fan Europa, dat tsjen moat op it neilibjen fan it Hânfêst foar Minderheidstalen, hat dus foar de fiifde kear efterinoar konstatearre dat de Ryksoerheid slim tekoart sjit.

Al yn 1985 hat de Provinsje Fryslân yn de taalnota 'Fan Geunst nei Rjocht' sein dat lykweardigens en lykberjochting oan it Hollânsk wichtige útgongspunten binne foar it provinsjale taalbelied. Yn alle neikommende taalnota's wurde dy pylders ûnder it provinsjale taalbelied ûnfermindere ûnderskreaun. Wy binne no 30 jier fierder en noch altiten leit De Haach dwers.

Dekonsintrearre rykstsjusten lykas de Belestingsjust, Rykswettersteat en it Polysje-apparaat wolle mar min yn it Frysk kommunisearje. Om oer de wanstannen op oare plakken yn it ûnderwiis of op oare maatskiplike domeinen as it om it Frysk giet, mar te swijen.

Soks is diskriminearjend, misledigjend en denigearjend foar it Fryske folk oer en giet alle fatsoensnoarms te bûten. As de steatsnasjonale oerheid dêrmei trochgiet, dan rint soks úteinlik út op in 'palliative sedaasje' fan de Fryske taal en de Friezen. Der wurde op it stuit noch sa'n 6.000 talen praat yn de wrâld, mar der skynt om de fjirtjin dagen ien te ferdwinnen. Wol it Fryske folk de 21ste iuw as Frysktalich folk oerlibje, dan moat der fiergeande autonomy foar Fryslân komme.

Yn de fyftiger jierren fan de foarige iuw hie Kneppelfreed gefolgen foar it belied oangeande de Fryske taal yn ús Provinsje. Wy binne no mear as in heale iuw fierder. Steateleden en deputearren hawwe wat ôfreizge ûnder oanfiering fan de Kommissaris fan 'e Kening(inne) om it Frysk yn 'e Grûnwet te krijen. It

risseltaat is jimme bekend, **Njet-Nada-Neat**. It Frysk yn de Grûnwet kin in oantrún wêze foar de status fan ús taal en de lykweardigens oan it Nederlânsk.

Frysk yn de Grûnwet is ien fan de needsaaklike maatregels wêrtroch't wy ús Fryske kultuer en eigenheid yn feilichheid bringe kinne yn in wrâld fan hieltiten tanimmende skaalfergrutting, globalisearring, ferhollânsking en feringelsking. De útgongspunten fan it provinsjale taalbelied moatte dan op syn minst útfierd wurde yn alle maatskiplike domeinen, sûnder ûntheffings. **Bam!** Wy moatte úteinlik ta op it Frysk as **earste** taal yn Fryslân, mei it tastean fan oare talen.

It is dêrom wichtich om mei-inoar op 22 desimber 2016 by de manifestaasje – foar better Frysk ûnderwiis – yn Ljouwert in daverjend, skel en djip oertsjûgjend lûd hearre te litten. Sa'n demonstraasje sil foar de takomst in mear struktureel as ynsidintueel karakter drage moatte, oant ús doel berikt is.

It soe dochs 'ferdikke noch oan ta' mooglik wêze moatte om hjoed-de-dei troch dialooch en oerlis alle minderheidstalen talen yn Europa in goed en eigen plak te jaan? Dat de Ryksoerheid it noch altiten slim sitte lit, kin net langer tolerearre wurde.

*Sjoerd Groenhof,
De Harkema*

INGEZONDEN

It moat oars

Yn ús lân fernimt in nije boargemaster yn it gemeentehûs, in nije rjochter yn de rjochtbank, in nije ûnderwizer op skoalle, in nije dûmny yn tsjerke, gauwernôch dat er skoan sûnder Frysk kin. Hy hie der wol oer prakkesearre om de taal te learen, mar dêr is it ek by bleaun. Soks oangeande leit yn Kataloanje it lân wat oars. Dêr soe in nije ynwenner der net oer prakkesearje om gjin Katalaansk te learen. 'It

moat oars', skreau de haadredakteur: grutte bedriuwen, fan de maatskippij De Friesland oant en mei de NDC Mediagroep, moatte 'kleur bekenne', oanstean op aktyf taalgebrûk. (LC 18 juny)

Dat de Ljouwerter der yn eigen kolommen sels begjin mei meitsje mei: in kear of fjouwer in jierlikse ferdûbeling fan it oandiel Frysk yn de krante. En as ien skiep bletteret, bletterje se allegearre: De Friesland,

Friesch Dagblad en oare grutte bedriuwen wolte gjin sprút minder wêze.

En oer in jier of fiif wurde wy bestjoerd, berjochte, ûnderwiisd en beprekke yn de eigen sprake. En yn de 'Ljouwerter Krante' en it 'Frysk Deiblêd' lêze wy dan ús nijs yn it Frysk.

Bertus Jans Postma
Bitgummole

Ferline jier is yn oktober it foarlêste boek Doutzen ûnder fjoer fan Rommert Tjeerdsma by de KFFB útkommen. Dêr is er troch de útpjouwer kreas foar yn de blommen setten.

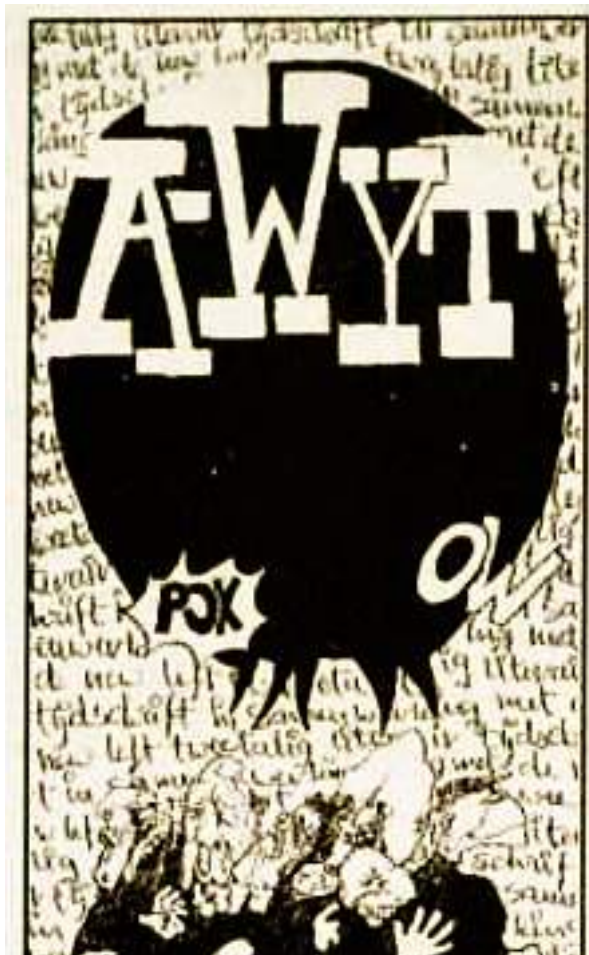

Doutzen ûnder fjoer

Fryslân 1946. Bareld is in jongkeardel dy't mar ien ding foar eagen hat: hy moat en sil keunstner wurde. Dat ta grutte argewaasje fan syn heit dy't wol dat er, krekt as elkenien, gewoan wurk siket.

Richtsje is de op ien nei âldste dochter fan Lysbet Brolsma, in widdo dy't har man op nuveraardige wize yn it lêst fan de oarloch ferlern hat. Richtsje hat ek in dream: skoaljuffer wurde.

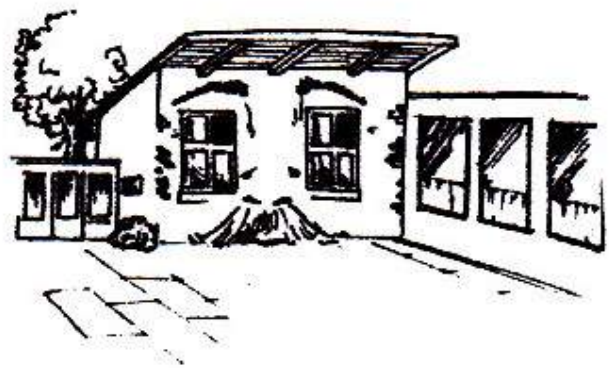
Wanear't Bareld en Richtsje elkoar foar it earst moetsje is it leafde op it earste gesicht. Der komme lykwols safolle swierichheden op harren ta, dat it noch mar de fraach is oft dreamen werklikheid wurde kinne.

Yn 1967 rjochte Gerben Abma mei Feijo Sixma van Heemstra en Josse de Haan it twatalige tydskrift *Awy't* op, dêr't ek Reinder Rienk van der Leest, Meindert Bylsma en de Ljouwerter Provo-beweging New Left oan bydroegen. Tom S. Hageman die de lay-out en Piter Doeke makke de foto's.

De Taalstipe (4)

Ed Knotter

Dat is de holle fan de skoalle ...

In hollestik, dat is in oar sjapiter

Út it Aldfrysk is it wurd *haad* oerlevere en wy brûke dat yn de betsjutting fan boppeste, foarnaamste, wichtichste (Holl. *hoofd*). Der binne in hiel soad gearstallings mei haad- (*haadartikel, haadletter, haadredakteur, haadstrjitte, haadpersoan, haadstik* ensfh.). It lichemsdiel, dat yn it Hollânsk ek *hoofd* neamd wurdt, hat it Frysk it wurd *holle* (útspraak mei de o fan bok) foar. In moai dúdlik ûnderskied, dat it Hollânsk mist, mar dat by ús gjin hollebrekken teweibringt. It is al hiel spitich dat dy âlde foarm *haad* yn 'e sprektal sa faak ferfongen wurdt troch *hoofd*. Sa'n ynterferinsje liket nearne nei.

Lêste KAFEE 'ROM SICHT' (36)

Eltse lêste freedtejûn fan 'e moanne giet Fetse Friezema nei kafee 'Rom Sicht' om mei de maten Geart Gelyk, Minne Modern en Watse Wêlich de tastân yn 'e wrâld yn it algemien en yn Fryslân yn 't bysûnder troch te nimmen.

Rommert Tjeerdsma

'Dan sille wy hjirre tenei ek wol Hollânsk prate moatte,' seit Minne, wylst er by de stamtafel oanskoot.

'Hollânsk prate, is it dy yn 'e plasse slein?', ynformearret Watse brimstich. Fetse en Geart sjogge ek raar op fan dy útspraak.

Minne nimt in slok fan syn favorite miksdrankje. 'Dat hawwe de pommeranten fan de FNP besletten,' seit er, 'de leden meie tenei ek Hollânsk prate. It stie yn 'e krante en dan moat it wol wier wêze. Want ús heit sei altyd: as it yn 'e krante stie, is it wier.'

'Dan hoopje ik dat it gau jim heit syn jierdei is', merkt Fetse op, wylst er in fikse slok bearenburch ta him nimt.

'Ús heit syn jierdei, hoe komst dêrby?', freget Minne ferheard.

'Omdatst jim heit dan in moai kadootsje jaan kinst, dat him faaks de eagen iepenje kin.'

Minne skoot rimpen de stoel efterút. 'It sil wol oan my lizze, mar ik begryp der gjin donder fan.'

'Ik haw der ek wol oan,' stimt Geart mei, 'do praatst yn riedsels.'

'Dat docht er wol faker,' seit kastlein Boate, dy't krekt mei in blêd lege glêzen efter de mannen lâns manoeuvrearret, 'dan wol er jimme teste, dêr hat er niget oan.'

'Ha ha, ús teste,' laket Watse, 'wy binne folle tûker as hy, dat wit er sels ek wol ...'

'Ik sil it dy útlizze Minne,' seit Fetse, dy't krekt docht as hat er de lêste opmerking net heard. 'Do keapest it boek: "Journalist te koop" fan Arnold Karskens, litst it yn moai papier ynpakke en joust it jim heit op 'e jierdei.'

'En dan,' freget Minne ferheard, 'wat moat ús heit mei dat boek ...'

'No lêze fansels,' batst Geart deryn, 'wat moatst oars mei in boek!'

'Krekt,' befêstiget Fetse, 'jimme binne tûk, dat sei Watse niis ek al. As jimme heit dat boek út hat, sil er nea wer sizze dat alles wat yn 'e krante stiet, wier is. Dat in soad net of heal wier is. Dat guon sjoernalisten har betelje litte om feiten net wer te jaan of te ferdraaien. En dat jildt fansels net allinnich foar de kranten, mar likegoed foar radio en telefyzje.'

'Ferduld,' ropt Watse, 'dat hie ik altyd al tocht. Myn sweager dy't jierren in boekhannel hân hat, hat dat ek wolris sein. Ien krante koe it neffens him yn Nederlân wol dwaan. Want deselde 'Volkskrant'-miening komst

yn alle oare kranten ek tsjin.’

‘Sa is ’t’, seit Fetse, wylst er it lege glês mei in fikse tik op ’e tafel set. ‘En de publike omroppen sjonge yn itselde koar.’

Minne sjocht wat sneu foar him út. ‘No dat is ek in raar spul. Wa moatte jo dan noch leauwe, wat it nijs oangiet ...’

‘De parse is hjirre foar fierwei it grutste part lykskeakele’, antwurdet Fetse. ‘Mar gelokkich hawwe wy hjoed-de-dei ynternet. Ast dêr wat tûk mei omgean kinst, fynst dêr faaks it échte nijs. Al wurde der de lêste tiden troch de pommeranten ek hieltyd mear prikken yn it wurk steld om it frije wurd dêr ek de nekke om te draaien.’

‘Mar wy hienen it oer de FNP en it Frysk,’ pakt Geart de tried wer op, ‘wêrom moat dêr no ynienen Hollânsk praten wurde?’

‘Hja wolle mear stimmen lûke, hja wolle breder wurde.’

‘Ja,’ seit Fetse, ‘dat moatte hja foaral dwaan. Dan begjinne se noch mear op dy Hollânske filiaalpartijen te lykjen. It makket neat mear út, ast no op partij A, B, of partij C stimst, it is alllegearre ‘één pot nat’, om it alfêst daliks mar yn it Hollânsk te sizzen.’

‘It is alllegearre koeke fan ien daai, krekt as de media’, follet Watse oan. ‘Útsein hjir en dêr in lyts aksintferskil alllegearre deselde miening, ien grutte grize brij.’

‘No, de fleur spat der jûn ek wer ôf by jimme,’ seit Boate, dy’t de lêste konsumpsjes oanbringt, ‘men soe der depressyf fan wurde. Mar net om it iene of oare, it is daliks de heechste tiid!’

Gerben Abma

In bodder en freon yn de Fryske striid.
Us meilibjen giet út nei de neibesteanden.

Bestjoer en leden fan de Jongfryske Mienskip

Kolofon

Wy binne wiis mei jo kopij. Dat kinne bydragen wêze op it mêd fan Fryske striid, Fryske literatuer, Fryske skiednis, Frysk ûnderwiis, fersen en ferhalen. Foar it folgjende nûmer moat dy ynstjoerd wurde foar 1 febrewaris 2017.

Samler: foar kopij op papier, drs. Piter Dykstra,
Balthasar Bekkerstrjitte 7, 9123 JV
MITSELWIER; digitale kopij: piter@dykstra.frl

Fêste meiwurkers

Dr. Bertus Jans Postma, drs. Sytze T. Hiemstra,
Ed Knotter en Rommert Tjeerdsma.
Korreksje: S.T. Hiemstra en E. Knotter.
Opmeitsjen en technyske fersoarging: P. Dykstra.

Meiwurkers oan dit nûmer

Dr. Gerben Abma, Chris van Hes, drs. Sytze T. Hiemstra, drs. Kerst Huisman, Sjoerd Groenhof,
Ed Knotter, dr. Bertus Jans Postma, Rommert Tjeerdsma.

Einredaksje

Dr. Gerben Abma (haadsamler)
Plantage Doklaan 13
1018 CM AMSTERDAM

E-post

abma.g@upcmail.nl

Postadres

Jongfryske Mienskip,
Postbus 719,
8440 AS IT HEARRENFEAN

Webstek

www.jongfryskemienskip.frl

E-postadres

jongfryskemienskip@gmail.com

Bankrekken

NL92 INGB 0001 0695 35
op namme fan:
Jongfryske Mienskip, IT HEARRENFEAN

Fjouwer kear Gerben Abma
Boppe: Betinking 'Slach by Warns' 2016 (foto: Hiemstra). *Rjochts:* foto Nijdam. *Ûnder:* Betinking 'Slach by Warns' 2014, twa kear deselde site-waasje. De ûnderste hat Sytze Hiemstra nommen mei (f.l.n.r.) Anke de Vries yn petear mei Sjoukje Abma-Bakker. Piter Dykstra makke de foto dy't dêrboppe stiet, mei op beide Bertus Postma, Gerben Abma en Kerst Huisman drok mei-inoar yn petear.

